

Õiguskantsler

Hendrik Johannes Terras
põhiseaduskomisjon
Riigikogu
riigikogu@riigikogu.ee

Teie nr

Meie 14.02.2025 nr 7-4/230561/2501061

Eestis sündinud kodakondsuseta lapse õigus kodakondsusele

Austatud põhiseaduskomisjoni esimees

Õiguskantsleri poole pöördus lapsevanem murega, et tema 2018. aastal Eestis sündinud kodakondsuseta lapsel pole olnud võimalik saada Eesti kodakondsust.

Asjaolude uurimisel selgus, et kodakondsuse seaduses on lünk. Selle tulemusena ei ole Eestis sündinud kodakondsuseta lapsel võimalik saada Eesti kodakondsust, kuigi tema vanemad ei ole ühegi riigi kodanikud, aga üks neist on elanud Eestis elamisloa alusel enne lapse sündi vähem kui viis aastat.

Selgus, et selle lapse ema on sündinud ja elanud kogu oma elu Eestis ning tal on pikaajalise elaniku elamisluba. Lapse isa on samuti kodakondsuseta inimene, kuid tema oli enne lapse sündi elanud Eestis elamisloa alusel vähem kui viis aastat.

Seaduse kohaselt ei ole sellises olukorras kodakondsuseta lapsel võimalik Eesti kodakondsust saada ka pärast seda, kui ka tema teisel vanemal on täitunud Eestis elamisloa alusel viis aastat elamist, sest kodakondsuse seadus näeb ette võimaluse anda kodakondsuseta lapsele lihtsustatud korras Eesti kodakondsus ainult kohe pärast tema sündi. Hiljem on tal võimalik saada Eesti kodakondsus vaid juhul, kui vähemalt üks lapse vanematest taotleb endale Eesti kodakondsust, või pärast 15-aastaseks saamist taotleda Eesti kodakondsust üldises korras.

Selline olukord piirab põhjendamatult lapse õigusi. Riik peab tagama, et Eestis sündinud laps, kes ei omanda sünniga ühegi riigi kodakondsust, ei jääks kodakondsuseta. Pole mõistlikku põhjust, miks osa lapsi jäetakse kodakondsuseta, kuigi nad on Eestis sündinud, saavad Eesti elamisloa ja on oma vanemate kaudu Eesti riigiga seotud.

Lapse õigus kodakondsusele

1. [Kodakondsuse seaduse](#) (KodS) § 13 lõikes 4 on öeldud, et alla 15-aastane alaealine, kes on Eestis sündinud või kes asub kohe pärast sündi koos vanema või vanematega püsivalt Eestisse elama, saab Eesti kodakondsuse naturalisatsiooni korras sünni hetkest arvates, kui tema vanemad või last üksi kasvatav vanem, keda ükski riik ei pea kehtivate seaduste alusel oma kodanikuks, on lapse sünni hetkeks elanud Eestis seaduslikult vähemalt viis aastat.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

2. Selle sätte eesmärk oli võimaldada anda Eesti kodakondsus lastele, kes ei saa sündides oma vanemate kaudu ühegi riigi kodakondsust ning jääksid muidu üldse kodakondsuseta. Vanemate residentsuse nõue kehtestati selleks, et Eesti kodakondsust oleks võimalik omandada vaid neil lastel, kelle vanematel on Eestiga püsiv suhe.¹ Seaduse seletuskirjast nähtub, nagu tuleneks vanemate residentsusnõue ka rahvusvahelisest õigusest,² kuid rahvusvahelisest õigusest sellise piirangu kehtestamise kohustust Eesti riigile ei tulene.

3. Riigil on kohustus tagada, et lapsed ei jääks kodakondsuseta. [Lapse õiguste konventsiooni](#) artiklid 7 ja 8 näevad ette, et igal lapsel on õigus kodakondsusele. Konventsiooni artikli 7 lõikes 1 on sätestatud, et lapsel on õigus kohe pärast sündimist saada kodakondsus. Artikli 7 lõike 2 kohaselt peavad osalisriigid tagama selle õiguste ellurakendamise kooskõlas oma riigisiseste seaduste ja kohustustega, mis tulenevad seda valdkonda reguleerivatest rahvusvahelistest dokumentidest, eriti kui vastasel juhul jääks laps kodakondsuseta.

4. ÜRO [kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti](#) artikli 24 lõike 3 kohaselt on igal lapsel õigus kodakondsusele. ÜRO Inimõiguste Komitee on täpsustanud, et riik ei pea andma kodakondsust igale riigis sündivale lapsele, kuid riigil tuleb võtta tarvitusele kõik kohased abinõud (nii riigisiselt kui ka koostöös teiste riikidega), et iga laps saaks pärast sündimist kodakondsuse (ÜRO Inimõiguste Komitee [üldkommentaar nr 17 \(1989\)](#). – *Rights of the child* (art 24), p 8).

5. ÜRO Inimõiguste Komitee on Eesti riigil soovitanud tagada, et vastavalt konventsiooni artikli 24 lõikele 3 saaks iga kodakondsuseta laps Eesti kodakondsuse, kui tema vanemad on kodakondsuseta inimesed, sõltumata vanemate õiguslikust staatusest (ÜRO Inimõiguste Komitee kokkuvõtavad järeldused Eesti Vabariigi neljanda perioodilise aruande kohta, 18.04.2019, [CCPR/C/EST/CO/4](#), p 36(c)). Ka ÜRO Lapse Õiguste Komitee on soovitanud Eesti riigil soodustada kodakondsuseta laste kodakondsuse omandamist naturalisatsiooni korras (vt ÜRO Lapse Õiguste Komitee soovitusel Eesti riigile, 18.06.2024, [CRC/C/EST/CO5-7](#), p 21a).

6. Niisiis peavad riigid vältima olukorda, kus riigis sündinud laps jääb kodakondsuseta. Sellisel juhul peaks kodakondsuseta lapsel olema õigus omandada sünniriigi kodakondsus.³ Kui laps on siiski pärast sündi jäänud kodakondsuseta, on riigil kohustus soodustada kodakondsuse saamist.

Võrdse kohtlemise nõue

7. Järgida tuleb ka võrdse kohtlemise nõuet. [Põhiseaduse](#) § 12 lõike 1 kohaselt on kõik seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.

8. Kodakondsuse seadus sätestab erinevad alused, kuidas on lapsel võimalik naturalisatsiooni korras kodakondsust omandada. Laps saab Eesti kodakondsuse üldiselt juhul, kui tema vanemal on Eesti kodakondsus. Sellisel juhul saavad vanemad taotleda ka lapsele Eesti kodakondsust (vt lähemalt KodS § 13 lg 1). Nõnda on võimalik Eesti kodakondsust taotleda alla 15-aastasele alaealisele, kes elab püsivalt Eestis elamisloa või elamisõiguse alusel (KodS § 13 lg 2).

¹ Kodakondsuse seaduse paragrahvide 13, 15, 18, 19 ja 21 muutmise ning paragrahviga 14 täiendamise seadus [747 SE, 17.06.1998, teise lugemise stenogramm](#). Vastu võetud 08.12.1998, jõustunud 01.07.1999.

² Eelnõu [747 SE](#), seletuskirja lk 1.

³ Õiguskirjanduses on leitud, et sellist kohustust võidakse käsitleda tavaõiguse normina. Vt B. Aaviksoo. [Riigi otsustusruumi ahenemine: kodakondsus nüüdisaegses Euroopas](#). Tartu Ülikooli Kirjastus, 2013, lk 174.

9. Lapsel on võimalik saada kodakondsus ka juhul, kui vanem taotleb endale Eesti kodakondsust. Alla 15-aastane alaealine saab koos oma Eesti kodakondsust taotleva vanemaga Eesti kodakondsuse vanemate või alaealist üksi kasvatava vanema taotlusel, kui alaealine elab püsivalt Eestis Eesti elamisloa või elamisõiguse alusel (KodS § 14 lg 1).

10. Nendel alustel on võimalik lapsel saada Eesti kodakondsus isegi juhul, kui tal on juba mõne muu riigi kodakondsus (KodS § 3 lg 1).

11. Seadus võimaldab Eesti kodakondsust taotleda ka alaealisele, kes on Eestis sündinud või kes asub kohe pärast sündi koos Eesti alalisest elanikust vanema või vanematega püsivalt Eestisse elama ja kellel on pikaajalise elaniku elamisluba või alaline elamisõigus ja kelle ühte vanematest ei pea ükski riik kehtivate seaduste alusel oma kodanikuks ja kelle teine vanem on muu riigi kodanik. Sellele alaealisele saab anda Eesti kodakondsuse seadusliku esindaja taotlusel, kui alaealise vanem või vanavanem oli 1991. aasta 20. augusti seisuga Eesti elanik (KodS § 13 lg 4¹). See otsus jõustub pärast seda, kui laps on vabastatud muu riigi kodakondsusest (KodS § 13 lg 4²).

12. Seega on kodakondsuse seadusega ette nähtud võimalus anda Eesti kodakondsus ka nendele lastele, kelle üks vanem on muu riigi kodanik, samas kui kodakondsuseta vanemate laps võib jääda kodakondsuseta.

13. Kuigi kodakondsuse seadus annab alaealisele Eesti kodakondsuse omandamiseks mitu võimalust, jääb osa lapsi siiski ühegi kodakondsuseta. Kui lapse vanemad on kodakondsuseta inimesed, kuid vähemalt üks neist on elanud Eestis enne lapse sündi elamisloa alusel alla viie aasta, siis ei ole sellel lapsel võimalik pärast sündi Eesti kodakondsust saada.

14. Hiljem sõltub kodakondsuse omandamine sellest, kas vanemad taotlevad endale Eesti kodakondsust. Kui vanem ei vasta Eesti kodakondsuse omandamise tingimustele, jääb laps üldse kodakondsuseta. Alles siis, kui alaealine saab 15-aastaseks, võib ta ise taotleda Eesti kodakondsust üldises korras (KodS § 6 p 1).

Lapse õiguste piiramine

15. Niisiis piirab KodS § 13 lõikes 4 sätestatud nõue, et lapse mõlemad vanemad peavad olema elanud Eestis enne lapse sündi seaduslikult vähemalt viis aastat, ülemäära lapse õigusi. Taotletavat eesmärki, et kodakondsuseta vanemate laps omandaks pärast sündi Eesti kodakondsuse vaid juhul, kui ta on ka tegelikult seotud Eestiga, on võimalik saavutada ka siis, kui vähemalt üks vanem on elanud Eestis seaduslikult vähemalt viis aastat enne lapse sündi.

16. Praegu ei ole lapsel võimalik lihtsustatud korras saada Eesti kodakondsust ka hiljem, kui ka teine vanem on elanud Eestis elamisloa alusel vähemalt viis aastat. Õiguskantsleri poole pöördunud lapsevanem oli lapse sünni ajaks elanud Eestis elamisloa alusel kolm aastat, kuid ka kaks aastat hiljem, kui ta oli elanud Eestis elamisloa alusel viis aastat, ei olnud tal võimalik taotleda lapsele lihtsustatud korras Eesti kodakondsust. See oleks võimalik ainult juhul, kui vähemalt üks vanematest taotleks ka endale Eesti kodakondsust.

17. Politsei- ja Piirivalveameti teatel ei ole tegemist üksikjuhuga, kuid neil põhjustel kodakondsuseta jäänud lapsi on Eestis siiski vähe. Niisiis, kui Riigikogu näeks ette võimaluse anda Eesti kodakondsus ka nendele lastele, ei oleks sellel olulist mõju Eesti kodakondsuspoliitikale. Samas täidaks riik oma kohustuse, et ka sellises olukorras olevatele kodakondsuseta lastele oleks

tagatud õigus saada kodakondsus. Pole mõistlikku põhjust, miks osa lapsi jäetakse kodakondsuseta, kuigi nad on Eestis sündinud ja oma vanemate kaudu ka Eesti riigiga seotud.

18. Palun kaaluge võimalust muuta kodakondsuse seadust järgmiselt:

- 1) Võimaldada Eesti kodakondsus Eestis sündinud lastele, kes ei omanda sünniga ühegi riigi kodakondsust, juhul kui vähemalt üks lapse vanem on elanud Eestis elamisloa alusel vähemalt viis aastat enne lapse sündi.
- 2) Kui Teie hinnangul on siiski kaalukaid põhjusi, mis takistavad eelmise soovitusel järgimist, peaks Eestis sündinud kodakondsuseta lapsele olema võimalik taotleda Eesti kodakondsust hiljemalt siis, kui tema mõlemad vanemad, kes ei ole ühegi riigi kodanikud, on elanud Eestis elamisloa alusel vähemalt viis aastat, isegi kui tema sünni ajal ei olnud see nõue täidetud.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Siseministerium